

Türkçe Bilimsel Metinlerde Tanıtlayıcıların İşlevleri

Function of Evidentials in Turkish Scientific Texts

Esra AYDIN *
Kamil İŞERİ **
İzel İŞİK ***
Ece ESMİOĞLU ****

Öz

Üstsöylem; düşüncelerin ifade ediliş biçiminin yanında alıcılarla kurulan ilişkileri de kapsamaktadır. Yazarlar okuyucuları ile ilişki kurabilmek için söylemi düzenlemeye, okuyucuları da metne dâhil etmeye ve kendi düşüncelerini okuyucuya aktarmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda yazarın metne ve okuyucuya karşı duruşunu somut olarak gösterebilmek için kullandığı dilsel kaynaklar üstsöylem olarak adlandırılmaktadır. Üstsöylem, bilgi odaklı ve alıcı odaklı etkileşimli belirleyiciler aracılığıyla farklı dilsel işlevler üstlenerek yazarın duruşunu belirlemeye yardımcı olmaktadır. Üstsöylem modelinin alt ulamı olan tanıtlayıcılar ise yazarın düşüncesini desteklemesi ya da karşıt sav oluşturabilmesi için başka metinlerde kullanılan bilgiye gönderimde bulunmasıdır. Bu çalışmada amaç, tanıtlayıcıların dilsel gerçekleştirmelerinin üstsöylem aracı olarak nasıl işlev gördüğü, alıcıyı ikna etme konusunda nasıl bir rol oynadığını incelemektir. Nitel araştırma yöntemi ile yapılandırılan ve belge tarama modeli kullanılan çalışmanın veri tabanını Dergipark'ta yer alan ve 2022 yılı Ocak-Haziran dönemleri arasında üniversiteler tarafından yayımlanan hakemli dergiler oluşturmaktadır. Orantısız örneklem büyüklüğü hesaplama formülü ile belirlenen örneklem, 78 araştırma makalesinden oluşmaktadır. Çalışmada Hyland (2005)'in üstsöylem modelinde yer alan bilgi odaklı etkileşimli üstsöylem belirleyicisi olan tanıtlayıcıların Türkçedeki işlevleri üstsöylemsel bakış açısıyla ele alınmıştır. Çalışma sonucunda Türkçe Sosyal Bilimler alanlarında kullanılan tanıtlayıcıların işlevleri belirlenmiş, bu işlevlerin alana özgü olduğu ve Sosyal Bilimler açısından genellenebilir olma durumları tartışılmıştır. Tarih, Sosyoloji, Psikoloji ve Felsefe alanları arasından en sık tanıtlayıcı kullanımının Tarih, en az sıklığı ise Felsefe alanına ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Tanıtlayıcılar, Üstsöylem Belirleyicileri, Akademik Metinler.

Abstract

The concept of metadiscourse, which defines the features of language, not only defines how thoughts are expressed, but also defines the relations established with the receivers. Authors need to organize the discourse, include the readers in the text and convey their own thoughts to the reader in order to establish a relationship with their readers. In this context, linguistic resources used by the author to show his stance against the text and the reader concretely are called metadiscourse. Metadiscourse helps to determine the stance of the author by assuming different linguistic functions through interactive and interactional dimensions of metadiscourse determinants. The aim of this study is to examine how the linguistic realizations of the evidentials function as metadiscourse tools and how they play a role in persuading the receiver. The study was structured with qualitative research method and document scanning model was used. The sample of the study, determined by the proportional sample size calculation formula, consists of 78 research articles. In the study, the functions of the evidentials, which are the information-oriented interactive metadiscourse markers in Hyland's (2005) metadiscourse model, in Turkish were discussed from a

Başvuru/Submitted: 18/01/2023

Kabul/Accepted: 17/07/2023

metadiscursive point of view. As a result of the study, the functions of the evidentials used in Turkish social sciences were determined, the specificity of these functions and their generalizability in terms of social sciences were discussed. Among the fields of History, Sociology, Psychology and Philosophy, it has been concluded that the most frequent use of evidential is in history, and the least frequent one belongs to the field of philosophy.

Keywords:

Evidentials, Metadiscourse Markers, Academic Texts.

Makale Bilgileri

- Atıf:** Aydın, E. & İşeri, K. & Işık, İ. & Esmioğlu, E. (2023). Türkçe Bilimsel Metinlerde Tanıtlayıcıların İşlevleri. *Selçuk Türkiyat*, (60): 307-326. Etik Kurul Kararından muaftır.
- Etik Kurul Kararı:** Katılımı yok.
- Katılımcı Rızası:** Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
- Mali Destek:** Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- Çıkar Çatışması:** Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
- Telif Hakları:** İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
- Değerlendirme:** Yapıldı – iThenticate.
- Benzerlik Taraması:** sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
- Etik Beyan:** Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.
- Lisans:** 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

- Ethics Committee Approval:** It is exempt from the Ethics Committee Approval.
- Informed Consent:** No participants.
- Financial Support:** The study received no financial support from any institution or project.
- Conflict of Interest:** No conflict of interest.
- Copyrights:** The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
- Assessment:** Two external referees / Double blind.
- Similarity Screening:** Checked – iThenticate.
- Ethical Statement:** selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
- License:** Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Dil insanlar için iletişim aracı olmasından öte birçok öge ile etkileşime giren dilin kullanımları amaca göre değişmektedir. Bu nedenle farklı türde metin oluşturmak farklı dil kullanımını da zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda akademik dil; karmaşık düşünceleri, üst düzey düşünme süreçlerini ve soyut kavramları aktarmayı amaçlamaktadır. Bu amaçları gerçekleştirmek için gerekli olan sözcük dağarcığı, dil bilgisi ve organizasyon stratejilerinin düzenlenmesi ise akademik yazma olarak tanımlanmaktadır. Yazmanın bir düşünme aracı olduğuna işaret eden bu tanım, düşünmenin yazmadan önce gerçekleştiğine ve onu biçimlendirdiğine (Davis & McKay, 1996; Zwiers, 2008) işaret etmektedir.

Bilimsel dil kullanma ve üst düzey yazma becerisi gerektiren akademik yazma, kurallarının kendisi tarafından belirlendiği bir metin oluşturma süreci olarak tanımlanmakta ve bilimsel araştırmanın üretimi ve paylaşımını kapsamaktadır. Bu sayede yazar, alanda kendisine yer edinir ve bilimsel metnin kurallarına uygun bir biçimde söylem topluluğunun da beklentilerini göz önünde bulundurarak metinlerini oluşturur (Hyland, 2005). Bu durum yazarlarda ve dolayısıyla okurlarda akademik yazma ile ilgili farkındalık yaratarak yazarın alanda kendine yer açmasını (Swales, 1990) ve belirli bir söylem topluluğu (Van Dijk, 2009) oluşturmasını beraberinde getirmektedir.

Çok boyutlu olarak ele alınan akademik yazmanın bir boyutunu “tek bir sava hâkim olma düşüncesi” oluşturmaktadır; çünkü bu yazma türü kesin bilgilerden oluşmalıdır ve deneysel kanıtlara dayanır (Senöz-Ayata, 2014, s. 19). Bu bağlamda akademik metin yazarları gereksiz bilgilerden kaçınarak sonuçları net bir biçimde okuyucuya aktarma eğilimi göstermektedir. Akademik yazmayı diğer metin türlerinden ayıran özellikler de burada belirlemektedir. Buna göre akademik yazma; sanatlı ifadeleri, dil oyunlarını, mecazları içinde barındırmaz ve bu türde sözcükler terim ya da temel anlamlarıyla kullanılır (Tompkins, 2009, s. 14). Üstsöylemin önemi de bu noktada gerçekliği ispatlanmış ve kesin olan bilgilerin okuyucuya aktarılması konusunda ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, akademik yazma türü üstsöylem kullanımı açısından farklılaşmaktadır (Hyland, 2005). Yazarın düşüncesini aktarmak için seçtiği dil kaynakları okuyucunun algılama biçimine göre biçimlenmektedir. Yazar metni okuyucunun ilgisini çekebilecek biçimde kurgulamalıdır ve bu da yazarın metin içindeki konumunu belirlemektedir. Bu da Sinclair (1981)’e koşut olarak okuyucunun ön planda olması gerekliliğini ve yazarın dil kullanımının okuyucunun dünyayı anlamlandırabilmesi için önemli olduğunu göstermektedir.

Son dönemde yapılan Söylem/Metin çözümlemesi çalışmaları üstsöylem çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu anlamda metinlerde yer alan benzerlik ve farklılıklar üstsöylemin temel konusunu oluşturmaktadır. Bilimsel metinlerde güvenilirlik ve kesinliği ifade eden tanıtıcılık eylemleri metinlerde tanıtıcılık (İng. evidentiality) ile doğrudan ilişkilidir ve bu süreç üstsöylemsel işlevlere koşut olarak işlemektedir. Bu bağlamda son dönemde bilimsel metinlerle ilgili alanyazında yapılan çalışmaların üstsöylem ve tanıtıcılık olmak üzere iki farklı koldan ele alındığı söylenebilir.

Üstsöylem; bir türün hem kendi içerisinde hem de diğer türlerle olan benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarmada önemli bir rol oynamaktadır. Yazarların dil kullanımı; yazarın metinlerini okuyucunun anlayacağı biçimde bağlaşıklık ve tutarlı kılma; içinde bulunduğu söylem topluluğunda belirli bir yer edinme ve aynı zamanda üretilen metnin retorik yapısına uyum sağlama çabalarını kapsamaktadır (Hyland, 2005, s. 88). Bu retorik yapılanmalar aslında metinde okuyucuyu yazarın verdiği bilginin doğru olduğuna ikna etme ile ilgilidir (Harris, s. 289). Okuyucu ikna etmek için yapılan bu düzenlemeler beraberinde farklı türde çok sayıda dilsel seçimleri getirmektedir. Bu dilsel seçimlerden birisi olan tanıtıcılık; yazarın kendi öznel düşüncesini belirli bir tür çerçevesinde nesnel olarak sunma yollarından birisidir. Dilbilgisel ya da sözcüksel olarak kodlanabilen bu dilsel özellikler aslında yazarın bilginin güvenilirlik derecesini aktarabilmesi ve ikna edici düzeyini belirleyerek bilgiyi öznellik-nesnellik çizgisine yerleştirebilmesi ile ilgilidir (Banguoğlu, 1959; Lewis, 1967; Yavaş, 1980; Hardman, 1986; Mithun, 1986; Chafe, 1986; Sezer, 1990; Zeyrek, 1990; Kornfilt, 1997; Uzun, 1998, 2004; Gencan, 2001; Aikhenvald, 2004; De Haan, 2005; Göksel & Kerslake, 2005; Csató, 2008; Sargın 2010; Corcu-Gül, 2010; Demir, 2012; Johanson, 2016; Oflaz-Köleci, 2022). Bu bağlamda tanıtıcılığın üstsöylemle doğrudan ilişkisi olduğu ve örtüşükleri birden fazla noktanın olduğu söylenebilir. Ancak tanıtlayıcılar üstsöylem kuramının bir alt ulamı olarak yazarın düşüncesini ya da konumu belirtmek için farklı kaynaklara başvurmasıyla ortaya çıkan bir belirleyici olarak görülmektedir. Bu nedenle çalışmada tanıtıcılık değil üstsöylemin alt ulamı olan tanıtlayıcılar söz konusu edilmiştir.

Yazarın düşüncesini aktarmak için metinde seçtiği dilsel kaynaklar hem okuyucu ile iletişim kurmasını hem de metnin bağlaşıklık ve tutarlı olmasını sağlamaktadır. Üstsöylem modelinde (Hyland, 2005) bu dilsel kaynaklar bilgi odaklı etkileşimli ve alıcı odaklı etkileşimli belirleyiciler olmak üzere iki ana başlıkta ele alınmaktadır. Bu bağlamda metnin tutarlı ve bağlaşıklığına (Beaugrande ve Dressler, 1981) hizmet eden bilgi odaklı etkileşimli üstsöylem belirleyicilerinin alt ulamında yer alan tanıtlayıcılar¹, metindeki dil araçlarının metin dışı kaynağına gönderimde bulunur ve kaynağın güvenilirliğine dikkat çekerek güven kazandırmayı sağlar. Bu açıdan tanıtlayıcılar, yeni bir çalışmanın uygunluğunu ve önemini göstermek amacıyla alanyazında kendine yer edinmek için önemli rol oynar (Berkenkotter and Huckin, 1995; Hyland, 2000). Tanıtlayıcılar sayesinde yazar, bir düşünceyi farklı kaynaklardan alarak metinlerarası olarak sunabilmektedir. Aynı zamanda okuyucu da yazarın ifade edilen düşünce ile ilgili yorumunu daha kolay anlar. Bu alt ulam hem metinlerarası hem de kişilerarası bir özellik olarak kodlanmaktadır. Bu nedenle de yazarın bakış açısı ile duruşu arasındaki ayrımı da göstermektedir (Dağ Tarcan, 2019, s. 38). Bu nedenle bu çalışmanın konusunu metin ile ilgili bir düşünce ya da konumdan sorumlu kişiyi belli ederek ikna etme amacına katkı sağlayan ve üstsöylemin alt ulamı olan tanıtlayıcılar oluşturmaktadır.

Türkçe araştırma makalelerinde kullanılan tanıtlayıcıların işlevlerinin belirlenmesinin hem alanyazına katkı sağlayacağı hem de alanların çalışma ilkeleri ve

¹ Çalışmada Üstsöylem Modeli'nin (Hyland, 2005) bir alt ulamı olan "evidential" için "tanıtlayıcı" terimi kullanılmıştır.

iç dinamikleri ile bilgiler verebileceği düşüncesi çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışma Hyland'ın üstsöylem modelinde yer alan tanıtlayıcıların (ing. evidentials) üstsöylemsel bakış açısı ile Türkçedeki işlevlerini açıklamak ve alanlararası farklılıkları ortaya çıkarmak ile sınırlandırılmış olup alanyazında yer alan (ör. Yang, 2014; Barton, 1993; Kopple & William, 1997; Dehkordi & Allami, 2012) tanıtıcılık çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, tanıtlayıcıların dilsel gerçekleştirmelerinin üstsöylem aracı olarak nasıl işlev gördüğü, alıcıyı ikna etme konusunda nasıl bir rol oynadığını incelemektir. Bu amaç çerçevesinde çalışmanın araştırma soruları şunlardır:

1. Türkçede Sosyal Bilimler alanında yazılan araştırma makalelerinde kullanılan tanıtlayıcıların alanlara göre dağılımları nasıl bir görünüm sergilemektedir?
2. Türkçede Sosyal Bilimler alanında yazılan araştırma makalelerinde kullanılan tanıtlayıcılar alanlara göre işlevleri açısından farklılık göstermekte midir?

Bu çerçevede çalışmada ilk olarak kuramsal artalan ele alınmış, ikinci bölümde çalışmanın yöntemi açıklanmış, üçüncü bölümde çalışmanın bulguları ayrıntılandırılmış, sonraki bölümde bulgular ile ilgili tartışmalara yer verilmiş ve en son olarak çalışmanın sonuçları ile öneriler açıklanmıştır.

Kuramsal Artalan

Üstsöylem; bir metnin, yazarın içeriği anlama biçimine ve okuyucular üzerindeki etkisine dikkat çeken yönlerine atıfta bulunur. Bir yazarın okuyucuyu anlamasına neden olan ve dolayısıyla metnin bağlamıyla nasıl ilişkili olduğuna dair bir içgörü sunan bir tür "alıcı tasarımı" özelliğidir. Bu nedenle, burada üstsöylemin dilin sadece metnin yapılanmasında yer alan metni düzenleyen, bilgi alışverişi sağlayan bir iletişim aracı olmasından öte yazarın düşünceleri ile ilgili okuyucuyu bilgilendirmesini ve yönlendirmesini de içerdiği görülür. Aynı zamanda konuşmacıların ve yazarların, metin ve okuyucuları hakkındaki anlayışlarını belirtmek için söylemlerinde kendilerini yansıtmaya biçimlerini de kapsar. Bu anlamda Hyland (2005, s. 16) üstsöylemi, yazarların iletilerini belirli okuyucular için biçimlendirmek amacıyla kullandıkları dilsel araçları bir araya toplayan şemsiye bir terim olarak tanımlanmakta ve okuyucuların yalnızca düşünceleri birbirine bağlamasına ve düzenlemesine değil, aynı zamanda onu yazarın tercih ettiği bir biçimde, belirli bir söylem topluluğunun anlayışlarına ve değerlerine göre yorumlamalarına yardımcı olan heterojen bir dizi özelliği içerdiğini belirtmektedir (Hyland, 2005). Bu durumda üstsöylem yazarların okurlarına düşüncelerini dayatmasının bir yolu olarak düşünülebilir.

Üstsöylem; ilk kez 1959'da Harris tarafından, bir yazarın veya konuşmacının ürettiği metni alıcının anlamlandırmasına rehberlik etmek ve kullandığı dili anlamının bir yolunu sunmak için ortaya atılan bir terim (Hyland, 2005, s. 3, 17) olarak tanımlanmıştır. Daha sonrasında Williams (1981), Vande Kopple (1985), Crismore (1989) ve Hyland (2005) gibi yazarlar tarafından geliştirilmiştir. Üstsöylem teriminin temelini Faigley (1986, s. 535)'in 'söylemin, tek bir bireyden ziyade toplumun perspektifinden anlaşılabilirliği' ve Geertz (1983)'in "bilgi ve yazının yerel toplulukların üyelerinin eylemlerine bağlı olduğu" görüşleri oluşturmaktadır. Bu

bağlamda terimi belirli sosyal, kültürel ve kurumsal bağlamlarla da ilişkilendirmek mümkündür (Hyland, 2005, s. 14). Bunun nedeni olarak her metnin yazarının belirli bir söylem topluluğuna ve dolayısıyla ideolojiye (Van Dijk, 2009) sahip olması ve aslında yazarın yazılarını içinde bulunduğu söylem topluluğuna göre biçimlendirmesi gösterilebilir. Günümüzde ise üstsöylem terimi, dilin bilgi iletmek için kullanıldığı görüşünün savunulduğu dönem sonrasında dilin kişilerarası yönlerinin önemini yeniden oluşturmaya yardımcı olmak için ortaya atılmış bir terim olarak kullanılmaktadır. Söylem çözümlemesindeki gelişmelere koşut olarak etkileşimin önemi konuşmada olduğu kadar yazmada da daha belirgin hale gelmiş ve dil kullanımını anlamada anahtar bir araç olan üstsöylem bu etkileşimsel özellikleri ön plana çıkarmanın bir yolu olarak belirlemiştir. Yani, üstsöylem olmadan okuyucuların bir metni bağlamaştırması ve yazarların etkili bir biçimde iletişim kurması beklenememektedir (Hyland, 2005, s. 14). Hangi türde olursa olsun tüm konuşma ve yazılar metnin üreticisine, alıcısına ve metnin kendisine atıfta bulunan ifadeler içermek durumundadır. Bu ifadeler; katılımcılar, inşa edilmekte olan söylemin türü ve bağlamı hakkında bilgiler vermektedir. Üstsöylem terimini açıklamaya yönelik ifadeler; üstsöylemin bir metnin, söylemin ya da yazının içeriğinin okuyucuya karşı duruşunu düzenleyen yönler olarak tanımlanmasına olanak sağlar.

Üstsöylemde önemli olan dilin ya da sözlüğün o konu ile ilgili söylediklerinden ziyade bağlam içindeki metnin anlamıdır. Bu nedenle herhangi bir öge üstsöylem olarak kabul edilirken sorulması gereken 'bu ögenin işlevi nedir?' değil 'metnin bu noktada bu ögenin burada ne işi var?' sorusudur. Dolayısıyla bir retorik bağlamda üstsöylem olabilecek şey, bir başka metinde önermesel bir içeriğe sahip olabilir (Hyland, 2005, s. 24). Böylece üstsöylem; metne, yazara ve okuyucuya gönderimde bulunan işlevsel bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda Hyland (2001a; Hyland ve Tse, 2004), üstsöylemin bağlamsal özgüllüğü temelinde etkileşimin örgütsel ve değerlendirici özelliklerini kabul ederek Thompson ve Thetela (1995)'nin bilgi odaklı etkileşimli ve alıcı odaklı etkileşimli kaynaklar arasındaki ayrımaya duruş ve katılım özelliklerini de dâhil ederek daha önce var olan (Hyland, 1998a; Hyland, 2000) üstsöylem modellerinin üzerine Tablo 1'de yer alan üstsöylem modelini oluşturmuştur (Hyland, 2005, s. 48-49).

Tablo 1: Üstsöylem Modeli

ULAM			İŞLEV	ÖRNEKLER
Bilgi Odaklı (Interactive)	Etkileşimli		Metinde okuyucuya yol gösterir.	Kaynaklar
Bağlayıcılar (Transitions)			Tümcelerdeki anlam ilişkilerini açıklar.	<i>ayrıca; ek olarak; ama; böylece; ve</i>
Çerçeve Markers)	Belirleyiciler (Frame)		Söylem eylemlerine, dizilerine ve söylem aşamalarına gönderimde bulunur.	<i>sonunda; sonuç olarak; amacım; bitirmek gerekirse</i>

Metin-içi Belirleyiciler (Endophoric Markers)	Metninde yer alan diğer bölümlerdeki bilgilere gönderimde bulunur.	<i>yukarıda görüldüğü üzere; bakınız Şekil X; 2. Bölümde</i>
Tanıtlayıcılar (Evidentials)	Metinde alıntılanan bilginin kaynağına gönderimde bulunur.	<i>X'e göre; Z şu biçimde açıklar ...</i>
Açımlayıcılar (Code Glosses)	Önermesel anlamları ayrıntılandırır.	<i>şöyle ki; örneğin; başka bir deyişle</i>
Alıcı Odaklı Etkileşimli (Interactional)	Okuyucuyu metne dâhil eder.	Kaynaklar
Kaçınmalar (Hedges)	Yazarın sorumluluğunu kısıtlar, açık ifadeleri sınırlandırır.	<i>olası; belki; mümkün; yaklaşık;...olabilir</i>
Güçlendiriciler (Boosters)	Kesin olan ifadeleri vurgular.	<i>Şüphesiz ki; hatta; aslında; kesinlikle; açıktır ki ...</i>
Tutum Belirleyicileri (Attitude Markers)	Yazarın önermeye yönelik yaklaşımını belirtir.	<i>ne yazık ki, kabul etmek gerekirse; şartı bir biçimde</i>
Kendinden Sözetme (Self Mentions)	Yazar(lar)a açık gönderimlerde bulunur.	<i>ben; biz; benim; beni / bana; bizim</i>
Katılım Belirleyicileri (Engagement Markers)	Okuyucu ile yazar arasında açık bir biçimde ilişki kurar.	<i>Düşünün ki; göreceksiniz ki; dikkate alınız/düşününüz; not ediniz</i>

Kaynak: (Hyland, 2005, s. 49).

Bu modele göre (Hyland, 2005, s. 49) bilgi odaklı etkileşimli işlev yazarın okuyucu hakkında olası bilgisini, ilgi alanlarını, retorik beklentilerini ve bunları göz önünde bulundurarak metnini oluşturma yöntemlerini belirlediği yollar ile ilgilidir. Burada yazarın amacı; okuyucuların ihtiyaçlarını karşılamak için metni biçimlendirmek, sınırlandırmak, kendi düşüncesi ile ilgili savlarını ortaya koymaktır. Bu işlevde deneyimden ziyade söylemi düzenlemek için kaynaklar kullanılır ve metni okuyucunun ihtiyaçları çerçevesinde yapılandırma söz konusudur.

Alıcı odaklı etkileşimli üstsöylem belirleyicilerinin kullanımı ise yazarın araya girerek ya da metindeki iletilere yorum yaparak okuyucusu ile etkileşimini yürütme biçimi ile ilgilidir. Yazarın buradaki amacı ise düşüncelerini açığa kavuşturmak,

okuyucuları metne dâhil etmektir. Yazarın metindeki “ses”inin ya da içinde bulunduğu söylem topluluğu tarafından tanınan kişiliğinin ifadesidir. Burada aslında değerlendirici ya da yargılayıcı bir üstsöylem söz konusudur ve dayanışmayı ifade eder, itirazları tahmin eder yani başkalarıyla hayali bir diyaloga yanıt vermektedir. Yazarın metnini okuyucularla birlikte oluşturmak için ne kadar çalıştığını ortaya çıkarmaktadır (Hyland, 2005, s. 49-50).

Alanyazına bakıldığında çalışmanın ana konusunu oluşturan tanıtlayıcılar ile ilgili farklı tanımlamalara ulaşılmaktadır. Buna göre genel olarak Hyland (2005)’in üstsöylem modelinde bilgi odaklı etkileşimli işlevi yerine getiren bir üstsöylem belirleyicisi olan tanıtlayıcılar, okuyucunun yorumuna rehberlik eden ve konu ile ilgili yazarın hâkimiyetini sağlayan ‘başka bir kaynaktan gelen düşüncelerin üstdilsel temsilleri’ olarak tanımlanmaktadır (Thomas & Hawes, 1994, s. 129’den akt. Hyland, 2005, s. 51).² Tanıtlayıcılar ortaya atılan iddiadan kimin sorumlu olduğunu gösterir ve bu durum ikna edici bir amaca katkı sağlarken bir taraftan da yazarın kişilerarası bir özellik olarak kodlanan görüşe karşı duruşunu da göstermektedir (Le, 2004; Hyland, 2005, s. 51-52). Başka bir deyişle, tanıtlayıcılar, savlar için gerekçe sağlamaya yardımcı olduğu ve yazarın konumunun yeniliğini gösterdiği için iknanın sosyal bağlamının merkezindedir; ancak aynı zamanda yazarın belirli bir topluluğa bağlılık göstermesine ve güvenilir bir yazar kimliği oluşturmasına da olanak tanımaktadır. Alanyazına ve disiplinlerarası bir araştırma geleneğine değer veren bir ahlaka sahiptir (Hyland, 2005, s. 56). Yine tanıtlayıcılar, daha önce başka yazarlar tarafından üretilmiş ve paylaşılmış olan bilginin dilsel olarak güncel kaynaklara taşınması olarak açıklanabilir; böylece yazarın konuyla ilgili düşüncelerini sağlamlaştırmaktadır (Hyland, 2010, s. 129; Khedri & Heng & Ebrahimi, 2013, s. 323). Bu sayede yazar, metnin orijinalliğine de vurgu yaparak kendi metnini diğer metinlerden ayıran özelliklerini vurgulamakta ‘aynılığı’ ya da ‘farklılığı’ göstermesine yardımcı olmaktadır (Mulkay, 1991). Metinlerde tanıtlayıcıların kullanımı aynı zamanda metinde geçerlik ve güvenilirliği de sağlamaktadır (Uzun, 2006, s. 138; Yang, 2014, s. 585).

Özetle tanıtlayıcılar farklı bir kaynaktan alınan düşüncenin üstsöylemsel olarak sunulmasıdır. Okuyucu tanıtlama yoluyla yorumunu ya da bakış açısını belirleyerek yazara da bu doğrultuda bir güç ortamı oluşturmaktadır. Bu öge aynı zamanda savlara yönelik önemli bir destek sağlayarak alanyazına katkıda bulunur. Aynı zamanda bir düşünceden ya da konumdan sorumlu olan kişiyi belirleyerek okuyucunun ikna edilmesine ya da metnin ikna etme amacına katkı sağlamaktadır.

Alanyazında tanıtlayıcılar ile ilgili yapılmış sınıflandırmalar ele alındığında sıklıkla başvurulan çalışmalardan birisi Berkenkotter ve Huckin (1995)’e aittir. Buna göre tanıtlayıcılar, belirli ve belirsiz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Belirli tanıtlayıcılar, doğrudan ve dolaylı tanıtlayıcılardan oluşur. Doğrudan tanıtlayıcılar, tırnak içinde belirtilmiş doğrudan alıntılardır. Dolaylı tanıtlayıcılar ise diğer metin yazarlarının ifadelerinin açılması veya özetlenmesidir. Aynı zamanda dolaylı tanıtlayıcılar

² Thomas ve Hawes (1994) çalışmasında bu kavram için *alıntı* (citation) ve *bildirim* (report) terimlerine yer vermişlerdir. Ancak Hyland (2005) bu terimleri akademik metinlerde tanıtlayıcılara eşdeğer olarak kullanmaktadır.

parantez içi ve anlatı (parantez içinde olmayan) olarak ikiye ayrılır. Anlatı tanıtlayıcıları, bir tümce içinde açık bir dilbilgisi rolü oynayan ve genellikle tümcelerin başında kullanılanlardır (örneğin, X'e göre). Parantez içi tanıtlayıcıları, genellikle tümcenin sonuna gelir ve tümcede açık bir dilbilgisi rolü oynamaz. Ancak bu sınıflandırma tanıtlayıcıların işlevlerinden ziyade gösteriliş biçimleri üzerinde durduğu için bizim çalışmamızda kapsam dışında bırakılmıştır.

Diğer bir çalışmada ise Kopple ve William (1997, s. 8)'a göre tanıtlayıcıların işlevlerinin ilki kişisel inançlardan kaynaklanan bilgileri aktarmak için inanılan bir kaynaktan alıntı yapmaktır. İkinci olarak tümevarım temelinde bazı bilgiler sunuluyor olabilir. Bu, yazar tarafından ikna edilmek için ya da çok bilinen bir delille gerçekleşmektedir. Üçüncüsü, duyuşal deneyime dayalı olarak daha önce duyulan, hissedilen ya da görülen kanıtlar kullanılabilmesidir. Bir diğeri sıklıkla çevreden duyulan ya da diğeri çalışmalardan okunan bilgilerin sunulmasıdır. Son olarak ise belli kesintiler yapılarak bize sunulmuş bilgilerin sunumudur. Yazar ve okuyucunun çıkaracağı sonuçlar uyumlu olduğunda yazar bunu metinde bir kanıtla işaretler. Çalışmada bu çalışmanın bulguları da göz önünde bulundurularak Türkçede tanıtlayıcıların işlevleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Hyland (2005a), bilgi odaklı etkileşimli üstsöylem belirleyicisi olan tanıtlayıcılar ile akademik metinlerde alıntı yapma ya da kaynak göstermeye gönderimde bulunan ikinci elden bir tanıtın okuyucuya yorum yapma özelliğini de üstlendiğini belirtmektedir. Kaynağın güvenilirliğine de dikkat çeken bu tanıtlayıcı kullanımı alanyazınla ilgili de bilgi vermekte ve tartışma bölümüne de önemli destek sağlamaktadır. Fairclough (1992) bu türden tanıtlayıcı kullanımını açık metinlerarasılık (ing. manifest intertextuality) olarak adlandırmakta ve alıntılarının birikerek çoğalan bir gelişim göstermesinin yanı sıra her bir alıntıdağı yargının önceki alıntılara yanıt niteliğı taşıdığına değinmektedir.

Yöntem

Nitel araştırma yöntemi ile yapılandırılan bu çalışmada verilerin toplanması için durumun ortaya çıktığı andan itibaren betimlenmesini hedefleyen bir yaklaşım türü olan belge tarama (Karasar, 2008, s. 77) modelinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın evreni Dergipark'ta yer alan hakemli dergilerdeki Türkçe araştırma makalelerinden oluşturulmuştur. Bunun nedeni ise Dergipark'ın Türkiye'de en kapsamlı sisteme sahip olması ve detaylı aramaya izin veriyor olmasıdır. Çalışmanın veri tabanını oluşturan araştırma makaleleri; Sosyal Bilimler'in alt alanlarından basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş olan Psikoloji, Tarih, Felsefe ve Sosyoloji bölümlerinden MINITAB programı ile seçilmiştir. Çalışmanın verileri güncel olabilmesi amacıyla 2022 yılı Ocak-Haziran dönemleri arasında yayımlanmış üniversite dergilerinden seçilmiştir. Çalışmada bu dönem arasında yazılmış toplam 362 araştırma makalesine ulaşılmıştır. Bu kapsamda çalışmanın örneklemini oluşturabilmek için orantısız örneklem büyüklüğü hesaplama formülü kullanılmış ve toplam 78 araştırma makalesi incelemeye alınmıştır. Her bir alan için seçilecek araştırma makalesi evren sayıları göz önünde bulundurularak oranlanıp

hesaplanmıştır. Çalışmanın veri tabanını oluşturan araştırma makalelerinin alanlara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2: Evren ve Örneklem

Alan	Çalışmanın Evreni	Çalışmanın Örneklemi
Tarih	172	37
Sosyoloji	97	21
Psikoloji	56	12
Felsefe	37	8
Toplam	362	78

Çalışmanın verileri çözümlenirken alanyazında yapılan çalışmalar taranmış Türkçe akademik metinlerde kullanılan tanıtlayıcıların işlevleri üstsöylemsel bakış açısıyla sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Böylece Türkçede tanıtlayıcıların retorik işlevleri Kopple ve William (1997) ve Bloch ve Chi (1995) temel alınarak seçilen alanlardaki tüm tanıtlayıcılar göz önünde bulundurulurken belirtilen üç başlık altında toplanmıştır. Buna göre Türkçe Sosyal Bilimler alanında tanıtlayıcılar temelde; artalan bilgisine yer verme, iddiaları destekleme ve karşıt görüşe yer verme işlevlerinde kullanıldığı bulgulanmıştır. Çalışmada Türkçede Sosyal Bilimler’in alt alanlarında yazılmış araştırma makalelerinde kullanılan tanıtlayıcıların görünüşleri tespit edilmiş, işlevleri çalışmayı yapan araştırmacılar tarafından ayrı ayrı çözümlenmiş ve bulgular birbirleriyle karşılaştırılarak iç tutarlık çalışması yapılmıştır.

BULGULAR

Türkçe alanyazında tanıtlayıcıların işlevlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada ilk araştırma sorusu olan Türkçede Sosyal Bilimler alanında yazılan araştırma makalelerinde kullanılan tanıtlayıcıların alanlara göre dağılımlarının nasıl bir görünüm sergilediğine ilişkin ulaşılan bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3: Sosyal Bilimler Alanlarındaki Tanıtlayıcıların Alanlara göre Dağılımı

Alan	Makale Sayısı	Makale başına düşen tanıtlayıcı sayısı	1000 sözcük başına düşen tanıtlayıcı sayısı	Toplam tanıtlayıcı sayısı
Tarih	37	119.3	19.2	4414
Sosyoloji	21	62.7	8.9	1317
Psikoloji	12	65	14.2	780
Felsefe	8	55.5	10.3	444
Toplam	78	75.6	13.1	6955

Çalışmanın örneklemindeki metinlerde kullanılan tanıtlayıcıların alanlara göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir. Buna göre alanlar arasında kullanılan tanıtlayıcı sayısının en yüksek dağılımın (4414) Tarih; en düşük dağılımın (444) ise Felsefe alanında olduğu saptanmıştır. Ayrıca Psikoloji alanında (780), Sosyoloji alanında (1317) tanıtlayıcı tespit edilmiştir. Makale başına düşen tanıtlayıcı sayılarına bakıldığında en fazla tanıtlayıcı sayısının (119.3) Tarih; en az tanıtlayıcı sayısının (62.7) ise Sosyoloji alanında kullanılmış olduğu görülmüştür. Örnekleme yer alan makalelerin makale başına düşen tanıtlayıcı sayısı 75.6 olarak saptanmıştır. Bin (1000) sözcük başına düşen

tanıtlayıcı sayısına bakıldığında en yüksek tanıtlayıcının Tarih alanında (19.2) iken en az tanıtlayıcının ise Sosyoloji (8.9) alanında kullanıldığı belirlenmiştir. Örnekleme yer alan makalelerde kullanılan toplam tanıtlayıcı sayısı 6955; bin (1000) sözcük başına düşen tanıtlayıcı sayısı ise 13.1 olarak saptanmıştır.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu olan Türkçede Sosyal Bilimler alanında yazılan araştırma makalelerinde kullanılan tanıtlayıcıların işlevleri açısından bilim dalına göre gösterdiği farklılıklara Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4: Sosyal Bilimler Alanlarındaki Tanıtlayıcı İşlevlerinin Kullanım Sıklığı

Alan	Makale Sayısı	Makale başına düşen sayı	1000 sözcük başına düşen sayı	Toplam tanıtlayıcı sayısı
Tarih	37	119.3	19.2	4414
Sosyoloji	21	62.7	8.9	1317
Psikoloji	12	65	14.2	780
Felsefe	8	55.5	10.3	444
Toplam	78	75.6	13.1	6955

Bu çalışmanın örnekleminde yer alan makalelerde kullanılan tanıtlayıcıların; artalan bilgisi tanıtlayıcıları, yazarın düşüncesini destekleyici tanıtlayıcılar ve yazarın kendi düşüncesini açıklayabilmesi için tartışma ortamına izin verdiği karşıt görüş tanıtlayıcıları olarak üç farklı işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu işlevlerin dağılımı Tablo (4)’te gösterilmiştir. Buna göre Psikoloji alanında artalan bilgisine yer verilen tanıtlayıcıların sıklığı (276), Felsefe alanında (140), Sosyoloji alanında (398) ve Tarih alanında (1887) olarak saptanmıştır. Destekleyici işlevde kullanılan tanıtlayıcıların sıklığına bakıldığında Psikoloji alanında (471), Felsefe alanında (284), Sosyoloji alanında (848) ve Tarih alanında (2212)’dir. Karşıt görüşe yer veren tanıtlayıcıların sıklık sayıları ise Psikoloji alanında (33), Felsefe alanında (20), Sosyoloji alanında (71) ve Tarih alanında ise (315) olarak belirlenmiştir. Artalan bilgisi işlevinde kullanılan tanıtlayıcıların en sık kullanıldığı alan Tarih (1887), en düşük sıklığa sahip alan ise Felsefe (140) olarak belirlenmiştir. Destekleyici işlevde kullanılan tanıtlayıcılar ise en sık Tarih (2212) en az sıklıkta Felsefe alanlarında bulgulanmıştır. Karşıt görüş bildiren tanıtlayıcıların en sık kullanıldığı alan yine Tarih (315) olup en az sıklıkta kullanılan alan ise yine Felsefe (20) olarak belirlenmiştir.

Tartışma

Yeni bilginin işbirlikçi inşasında önceki alanyazına açıkça atıfta bulunulması, bir metnin bağlam bağımlı olmasının önemli bir göstergesidir ve dolayısıyla yazarlar ve okuyucular arasında önemli bir rol oynamaktadır. Savların kullanılan tanıtlayıcılarla birlikte inşa edilmesi, bu durumun alanla ilgili bir yönelim örneği olmanın dışında, kullanılan ifadelerin her zaman önceki ifadelere bir yanıt olduğunu ve farklı yazarlara daha fazla ifade için imkân tanıdığını da göstermektedir. Yeni çalışma; önemini ve alanla olan ilgisini göstermek için söylem topluluğunun alanyazınında kendisine yer edinmelidir (Hyland, 2005, s. 158). Bu durum çalışmada Sosyal Bilimler’den Tarih alanında daha görünür bir rol oynamaktadır. Psikoloji, Felsefe ve Sosyoloji alanlarında

kullanılan tanıtlayıcı sayısı birbirine yakınken (yaklaşık olarak Psikoloji’de 65, Felsefe’de 56 ve Sosyoloji’de 63) Tarih alanındaki tanıtlayıcıların sayısı 119 ile diğer alanlardan fazladır.

Makale yazarları araştırmalarını sağlam yapılandırmak için belirli oranda teorik bilgiye dayanarak gerekçelerini sunar. Bazerman (1988)’a göre böylece yazarlar araştırmalarını oldukça ölçünleştirilmiş bir kod kullanarak sunmaktadır. Bu nedenle çalışmada özellikle Tarih alanında kullanılan tanıtlayıcıların, alanın sınırları göz önünde bulundurularak artalan bilgisine başvuru tanıtlayıcı kullanımının %69.9’unu oluşturarak alanyazında daha önceden var olan çalışmalara bağlı olma eğilimi gösterdiği söylenebilir. Burada Tarih alanında "bilgiyi anlatma" değerlerine dayalı kaynak metinlere eleştirel olmayan ve aşırı güvenen bir bağımlılık söz konusu olduğundan bahsedilebilir (Coffin, 2000, s. 98–100). Dolayısıyla alanın özelliği ve iç dinamiği gereği yaratıcılıktan çok aktarıma değer verilmesi durumundan bahsedilebilir.

Bu çalışmada en az alanyazın bilgisine başvuru alanın Felsefe olduğu saptanmıştır. Bu durum Felsefe alanında yapılan çalışmaların Kuhn (1970)’ün değindiği gibi bu alanda mevcut bilgilerden daha çok sıklıkta yeni bulguların ortaya çıkması ile açıklanabilir. Aynı zamanda bu durum alanların içsel özellikleri, tanıtlayıcıların alana özgü kullanımları ile ilgili genel bilgiler de sunmaktadır. Yine makale başına düşen tanıtlayıcı sayısına koşul olarak 1000 sözcük başına düşen tanıtlayıcı sayısı yaklaşık 19 ile Tarihi, 14 ile Psikoloji, 10 ile Felsefe ve en son 9 ile Sosyoloji izlemektedir. Hyland (1999)’e göre özellikle batılı yazarlar için tanıtlayıcılar, hem savlarına gerekçe sağladığı hem de yazarın diğer yapılmış çalışmalara karşı konumunu gösterdiği için iknanın sosyal bağlamının da merkezinde yer almaktadır. Türkçede Sosyal Bilimler alanında da aynı durumun varlığından bahsetmek mümkündür. Alanların kendi iç dinamiklerine göre kullanılan tanıtlayıcıların işlevleri farklılık gösterse de sıklıkla kullanılan tanıtlayıcı varlığı ve bu tanıtlayıcıların her üç işlevde de kullanılıyor olması bu duruma kanıt niteliği taşımaktadır. Yazar böylece alanyazında var olan bilgiler ışığında yeni bilgilere ulaştığını, gerek bilim gerekse de alan açısından tanıtlayıcı kullanımının önemini okuyucuya yansıtmaktadır. Aslında böylece yazar aynı zamanda okuyucularını kendi düşünceleri için ikna etmiş de olmaktadır; çünkü yazarın her bir tanıtlayıcı kullanımı aslında kendi düşüncelerini alanyazınla bir biçimde desteklediği düşüncesini göstermektedir. Bu da okuyucuların yazar tarafından daha kolay ikna olmasına ve yazara olan güvenin artmasına neden olmaktadır. Aşağıda çalışmanın kapsamında yer alan alanlarda yapılan çalışmalardaki tanıtlayıcıların saptanan işlevlerine yönelik örneklere yer verilerek tartışılmıştır.

1-Histerik özende “arzulayan özne değil, Öteki’dir; bu nedenle, ilk bakışta, histeriğin kendisi herhangi bir arzu konumunu işgal etmiyormuş ve sadece Öteki’nin arzusunun nesnesiymiş gibi görünür” (Fink, 2016, s. 186).

(Felsefe)

2-Ludoloji; genel olarak oyunları, özel olarak dijital oyunları inceleyen bir disiplin olarak tanımlanabilir (Frasca, 2004a, s. 222).

(Sosyoloji)

Felsefe ve Sosyoloji alanlarından alınmış yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere makalelerde tanıtlayıcıların artalan bilgisine ya da alanyazına gönderimde bulunma işlevi sıklıkla kullanılmaktadır. Örnek (1)'de ve (2)'de kullanılan tanıtlayıcılarda alanyazında yer alan bir düşünce ve tanım aynen okuyucuya iletilmiş ve devamında yazar bu artalan bilgileri üzerinden düşüncesini açıklamıştır. Sosyal Bilimler alanları açısından ele alındığında Tarih alanında artalan bilgisi işlevinde kullanılan tanıtlayıcılar tüm tanıtlayıcıların %69.9'unu, Sosyoloji alanında kullanılanlar %14.7'sini, Psikoloji alanında kullanılanlar %10.2'sini ve Felsefe alanında kullanılanlar %5.2'sini oluşturmaktadır. Buna göre bu işlevin en sık kullanıldığı alan Tarih'tir. Bu da yine Tarih'in alana özgülüğü ve kendi iç dinamiklerine bağlanabilir. Buna göre Uzun (2006, s. 2)'nin da değindiği gibi tarihi araştırmalar insanın kendini, geçmişini, çevresini öğrenme ve anlama merakıyla yapılmaktadır. Tarih makalelerinde kullanılan tanıtlayıcıların diğer alanlardan daha sık kullanılması bu durum ile açıklanabilir. Yine aynı biçimde bilgiyi üreten bilimin ürettiği bilgiler üzerinde düşünen alan olan Felsefe (Duralı, 2017), alan özelliği olarak her ne kadar üretilmiş olan bilgi üzerinden bilim yapsa da Felsefe'de asıl önemli olan yeni düşünceler üretebilmek ve bunları sistematikleştirebilmektir. Bu nedenle sonuçlar bilimlerin çalışma yapıları ile de koşutluk sağlamaktadır.

3-Parry de evlerin tasarımları hakkında bilgiler sunarken, bazılarının kemerli ve zengin oymalı revaklara sahip olduğunu aktarır (Parry, 1895, s. 73-74).

(Tarih)

4-Bir olayın kodlanması, depolanması ve iyi ya da kötü olarak anımsanması da bu sürecin bir parçasıdır.

(Psikoloji)

5-Portelli ise (1990) Luigi Trastulli adlı bir işçinin öldürülmesiyle ilgili şahitliğin toplumsal gruplara göre nasıl değiştiğini, zamanla bu olaya dönük hatıraların hegemonik söylem doğrultusunda nasıl yeniden şekillendiğini ortaya koymaktadır.

(Sosyoloji)

Destekleyici işlevde kullanılan tanıtlayıcı örneklerinde de görüldüğü gibi yazar kendi düşüncelerini desteklemek amaçlı diğer çalışmalarda yer alan bilgilere atıfta bulunmaktadır. Örnek (3)'te de Tarih alanında *Mardin evlerinin tasarımları* ile ilgili yazılmış bir makalede Parry'den alıntı yoluyla kullanılan tanıtlayıcı yazarın kendi düşüncesini destekleme işlevini yerine getirmektedir. Bu durum aynı zamanda alanın okuyucuyu ikna etme işleviyle doğrudan örtüşmektedir. Örnek (4)'te öncesinde bir süreçten bahsederek ve tanıtlayıcı kullanarak bu sürecin bir parçası olma durumunu desteklemektedir. Yine aynı biçimde örnek (5)'te *hatıraların yeniden şekillenmesi* durumuna destek olması amaçlı Portelli'den alıntı yapılmaktadır. Böylece yazar kendi düşüncelerini farklı düşüncelerle desteklemekte ve alanda kendine bir alan oluşturmasına ve okurun güvenini kazanmasına neden olmaktadır. Çalışmada Sosyal Bilimler alanlarından en sık bu işlevin kullanıldığı alan %58 ile Tarih, en az sıklıkta kullanılan alan ise %7.4 ile Felsefe'dir. Buna göre genel olarak tarihin geçmişi bilme, artalan bilgisi verme işlevinin yanı sıra olayları açıklayabilmek için destekleme

işlevinin de en sık kullanıldığı alan olduğu söylenebilir. Bu durum yine Tarih alanının geçmişte yaşanmış olayları incelemesi, sebep-sonuç ilişkilerine dayanması (Demircan, 2007, s. 70) gibi kendi özellikleri ile açıklanabilir. Artalan bilgisine gönderim yapma işlevinde olduğu gibi destekleme işlevinin en az kullanıldığı alan yine Felsefe'dir. Bu durum da Felsefe'nin yeni oluşmuş bilgiler üzerinde düşünme ve yeni düşünceler üretebilme ile ilgili bir alan olduğunu desteklemektedir.

6-Wacquant (1989) okulun ve orta sınıf velilerin kendinden emin, bilgili ve aktif öğrenci tipine önem verdiğini bu benzerliğin de bu sınıftan çocukların okulda evlerinde gibi hissetmesini sağladığını belirtir. **Buna karşın**, işçi sınıfından öğrenciler ise ev ve okul arasındaki farklılıktan dolayı okulda sembolik şiddete (Bourdieu, 2001) maruz kalmakta ve zamanla düşük başarı, derse girmeme ve okuldan ayrılma gibi farklı biçimlerde eğitimden geri çekilmektedir (Reay ve ark., 2010).

(Sosyoloji)

7-Lacan, Freud'un 'nesne odaklı korkunun tersine, kaygının bir nesnesi yoktur' ve 'kaygının kaynağı bir kayıp (kastrasyon) tehdididir' şeklindeki çifte tezini **tersine çevirmektedir**: "Korkuyu kaygıdan bağıntıları bakımından, özellikle de gerçeklikteki bağıntıları bakımından ayıran psikolojikleştirici geleneğe ve başlattığı etkinlik biçimlerine karşı çıktım; kaygı konusunda onun nesnesiz olmadığını söyleyerek burada işleri değiştirdim" (Lacan, 2014a: 63). Lacan'a göre nesnesini bulanık hale getiren kaygı değil, korkudur; kaygının kesin bir nesnesi (nesne a) vardır ve kaygı, bu nesne ortadan kaybolduğu anda değil ona çok yaklaştığımız anda ortaya çıkar (Zizek, 2014, s. 198).

(Felsefe)

Yukarıda verilen örnek (6) ve (7) karşıt görüşe yer verme amaçlı kullanılan tanıtlayıcı örneklerini oluşturmaktadır. Bu örneklerde yazar kendi düşüncesinin doğruluğunu ispatlayabilmek için alanyazında var olan ve iki farklı görüşe yer veren düşüncelerin kanıtlarını sunmaktadır. Sosyolojiden alınmış olan örnek (6)'da yazar, Wacquant (1989) tanıtlayıcısıyla okulun çocuklar için ev ortamı olduğunu ve çocukların kendinden emin, bilgili ve aktif olduklarının kanıtını sunarak yine aynı biçimde Bourdieu (2001) ve Reay ve ark. (2010) tanıtlayıcılarıyla kendisinin de dâhil olduğu görüşün kanıtlarını sunmaktadır. Bunu da *buna karşın* söylem belirleyicisiyle sağlamaktadır. Bir başka deyişle yazar, okuyucuyu ikna etme amacıyla öncesinde karşıt bir görüş ile ilgili alanyazında bir tanıtlayıcı kullanmış sonrasında ise dâhil olduğunu görüş ile ilgili iki tanıtlayıcı kullanarak tarafını belli etmektedir. Yine aynı biçimde örnek (7)'de Freud'un 'nesne odaklı korkunun tersine, kaygının bir nesnesi yoktur' ve 'kaygının kaynağı bir kayıp (kastrasyon) tehdididir' tezine Lacan'ın karşı çıktığını ve "Korkuyu kaygıdan bağıntıları bakımından, özellikle de gerçeklikteki bağıntıları bakımından ayıran psikolojikleştirici geleneğe ve başlattığı etkinlik biçimlerine karşı çıktım; kaygı konusunda onun nesnesiz olmadığını söyleyerek burada işleri değiştirdim" olarak yorumladığını söylemekte ve devamında kendisini Lacan'ın yanına konumlandırmaktadır. Yani okuyucuyu ikna etmek için kendisine karşıt olan Freud'un düşüncelerini de vererek Lacan'ı güçlendirmektedir.

Türkçede tanıtlayıcıların işlevleri İngilizce ve Çince makalelerinde kullanılan tanıtlayıcıların işlevleri (Bloch ve Chi, 1995'den akt. Hyland, 2005, s. 117) ile koşutluk göstermektedir. Sosyal Bilimler alanlarında yazılan Türkçe araştırma makalelerinde kullanılan tanıtlayıcıların en sık *destekleyici* ($f=3815$); en az ise *karşıt görüşe yer verme* işlevinde kullanıldığı ($f=439$) saptanmıştır. Bu çalışmaya koşut olarak Bloch ve Chi (1995)'nin çalışmasında da Sosyal Bilimler alanında İngilizce ve Çince yazılan araştırma makalelerinde *destekleyici* işlevde kullanılan tanıtlayıcı sayısı *artalan bilgisi veren* tanıtlayıcılardan daha siktir. Hem Çince hem de İngilizcede Sosyal Bilimler alanlarında yazarların savlarına destek oluşturmak için daha fazla tanıtlayıcı kullanıldığı (Bloch ve Chi, 1995) bulgusunun Türkçe için de geçerli olduğu önvarsayımına ulaşmak mümkündür. Yine ortalama *karşıt görüşe yer verme* amaçlı kullanılan tanıtlayıcı sayısının tüm metinlerde düşük olma durumunun (Bloch & Chi, 1995) Türkçede de geçerli olduğu görülmüştür. Bu durum bize kuramın tanıtlayıcılar için farklı dillerde üretilmiş araştırma makalelerinde de geçerli olduğunu göstermekte ve kuramın evrenselliğine katkı sağlamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Türkçe bilimsel metinlerde yer alan yazar savlarında, yazarların başkalarının çalışmalarına ne ölçüde güvendikleri ya da çalışmalarında diğer çalışmaları nasıl temsil ettikleri konusunda tanıtlayıcıların işlevlerini belirleme amacı taşıyan bu çalışmada Psikoloji, Felsefe, Sosyoloji ve Tarih alanlarından 78 araştırma makalesi incelenmiş ve bu çalışmalarda toplamda 6955 tanıtlayıcı kullanıldığı tespit edilmiştir. Sosyal Bilimler'in farklı alanlarında Türkçe yazılmış araştırma makalelerinde farklı türde ve işlevde tanıtlayıcıların kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada her üç işlevde de çoktan aza doğru tanıtlayıcı kullanımının Tarih, Sosyoloji, Psikoloji ve Felsefe alanında olduğu belirlenmiştir. Bu alanlar içerisinde en çok Tarih alanında tanıtlayıcı kullanımının Tarih söylem topluluğu beklentileri çerçevesinde gerçekleştiği söylenebilir. Aynı durum diğer alanlar için de değerlendirildiğinde Felsefe'nin az olması Sosyoloji ve Psikoloji'nin Felsefe'ye göre fazla; Tarih'e göre az çıkması alanların kendi iç özellikleri çerçevesinde geliştiği söylenebilir.

Çalışma ile ilgili genel olarak tanıtlayıcı kullanımının en sık rastlanan alanın Tarih, en az sıklıkta rastlanan alanın ise Felsefe olarak tespit edilmesinin en önemli nedeninin Tarih bilim dalının geriye Felsefe bilim dalının ise ileriye dönük çalışmalar yapıyor olmasına bağlanabilir. Bu durum çalışmanın alanların özellikleri ile koşutluk oluşturduğunu da göstermektedir.

Türkçe Sosyal Bilimler alanında yapılan araştırma makalelerinde kültürel değerlerin dile taşınma boyutu ile tanıtlayıcı kullanım sıklık ve işlevleri arasında ilişkinin olup olmadığı araştırılabilir. Farklı veri tabanlarıyla karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

Farklı dillerde (İngilizce, Almanca, Arapça, Fince vb.) ve farklı alanlarda (Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Sağlık Bilimleri vb.) tanıtlayıcı kullanma biçimleri açısından karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

Extended Abstract

Metadiscourse includes not only the way ideas are expressed, but also the relationships established with the recipients. Authors need to organize the discourse, include the readers in the text and convey their own thoughts to the reader in order to establish a relationship with their readers. In this context, linguistic resources used by the author to show his stance against the text and the reader concretely are called metadiscourse.

Metadiscourse helps to determine the stance of the author by assuming different linguistic functions through Interactive and Interactional Metadiscourse markers. Evidential, which are a subcategory of the metadiscourse model, refer to information used in other texts to support the author's thoughts or to create counter-arguments. In this respect, evidential play an important role in gaining a place in the literature, showcasing the relevance and importance of a new study (Barkenkotter and Huckin, 1995; Hyland, 2000). With the help of evidential, authors can present ideas intertextually by drawing from various sources. Simultaneously, readers can better understand the author's interpretation of the expressed ideas. This subcategory is classified as both an intertextual and interpersonal feature, highlighting the distinction between the author's point of view and their stance (Dağ Tarcan, 2019, p. 38). Consequently, the subject of this study is evidential, which serve as a subcategory of metadiscourse and contribute to persuading individuals responsible for thoughts or positions related to the text.

The idea that determining the functions of evidential used in Turkish research articles will contribute to the literature and provide information about the working principles and internal dynamics of the fields reveals the importance of the study. The study is limited to explaining the functions of evidential in Hyland's metadiscourse model in Turkish with a metadiscursive point of view and revealing the inter-domain differences (e.g., Yang, 2014; Barton, 1993; Kopple & William, 1997; Dehkordi and Allami, 2012) were excluded from the scope of the study.

The aim of this study is to examine how the linguistic realizations of the evidential function as metadiscourse tools and how they play a role in persuading the receiver. Within the framework of this purpose, the research questions of the study are as follows:

- 1-What does the distribution of the evidential used in the research articles written in the field of Social Sciences in Turkish look like?
- 2-Do the evidential used in research articles written in the field of Social Sciences in Turkish differ in terms of their functions according to the fields?

The study utilized a qualitative research method and a document scanning model to structure its database. The database consisted of peer-reviewed journals published by universities between January and June 2022, which were in Dergipark. A total of 362 research articles written during this period were obtained for analysis. To create the study sample, the proportional sample size calculation formula was employed, resulting in the examination of 78 research articles. The study focuses on discussing the

functions of evidential, specifically the Interactive Metadiscourse Markers in Hyland's (2005) metadiscourse model, in Turkish from a metadiscursive standpoint.

This study aims to determine the functions of evidential in Turkish literature. The first research question focuses on the distribution of evidential used in research articles written in the field of Social Sciences in Turkish, categorized by field. The highest distribution of evidential (4414) was found in the field of History, while the lowest distribution (444) was observed in the field of Philosophy. Furthermore, the field of Psychology had 780 evidential, and the field of Sociology had 1317. When considering the number of evidential markers per article, the highest count (119.3) was found in the category of History, while the lowest count (62.7) was observed in the field of Sociology. The average number of evidential per article in the sample was 75.6. In terms of the number of evidential per thousand words (1000), the field of History had the highest count (19.2), while the field of Sociology had the lowest count (8.9). The total number of evidential used in the sample articles was 6955, resulting in an average of 13.1 evidential markers per thousand words.

The second research question of this study examines the functions of evidential markers used in research articles written in the field of Social Sciences in Turkish. It has been determined that these evidential markers serve three different functions: background knowledge evidential markers, evidential markers that support the author's thought, and the evidential markers presenting opposing views where the author allows the discussion environment to explain their own thoughts. The frequency of evidential in each function was analyzed across different fields. In the field of Psychology, there were 276 evidential, 140 in Philosophy, 398 in Sociology, and 1887 in History. When considering the frequency of evidential used in the supporting function, the numbers were 471 in Psychology, 284 in Philosophy, 848 in Sociology, and 2212 in History. The evidential representing opposing views were found 33 times in Psychology, 20 times in Philosophy, 71 times in Sociology, and 315 times in History. History exhibited the highest frequency of background function evidential markers (1887), while Philosophy had the lowest frequency (140). For the supporting function, History had the highest frequency (2212), and Philosophy had the lowest. Similarly, History had the highest frequency (315) for evidential representing opposing views, while Philosophy had the lowest frequency (20).

In the study, people who used different types and functions of evidential markers in research articles written in Turkish in different houses of Social Sciences were reached.

In the study, it has been determined that the use of evidential from most to least in all three functions is in the fields of History, Sociology, Psychology and Philosophy. Among these fields, it can be said that the most evidential use in the field of History is realized within the framework of the expectations of the History discourse community. When the same situation is evaluated for other fields, the fact that Philosophy is less is higher in Sociology and Psychology than Philosophy; It can be said that the areas that show less compared to History have developed within the framework of their own internal characteristics.

In general, the most important reason why the most common field of introductory use is History and the least common field is Philosophy can be attributed to the fact that the discipline of History conducts retrospective and the discipline of Philosophy conducts prospective studies. This situation also shows that the study is in parallel with the characteristics of the fields.

Makaledeki Yazar Katkılarının Yüzde ile Gösterilmesi (Showing Author Contributions in the Article as Percent)				
	1. Sorumlu Yazar (Responsible Author)	2. Katkı Sunan Yazar (Contributer Author)	3. Katkı Sunan Yazar (Contributer Author)	4. Katkı Sunan Yazar (Contributer Author)
Çalışmanın Tasarlanması: (Conceiving the Study)	%50	%20	%	%
Veri Toplanması: (Data Collection)	%25	%25	%25	%25
Veri Analizi: (Data Analysis)	-	-	-	-
Makalenin Yazımı: (Writingup)	%50	%20	%15	%15
Makale Gönderimi ve Revizyonu: (Submission and Revision)	%30	%30	%20	%20
Çıkar Çatışması: (Competing Interests)	Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler. The authors declare that they have no competing			
* Not(e): Belgenin imzalı asıl nüshası dergi süreç dosyalarında mevcuttur. (The signed original copy of the document is available in the journal process files archive)				

Kaynakça

- Aikhenvald, A. Y. (2004). *Evidentiality*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Banguoğlu, T. (1959) *Türkçe'nin grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Barton, E. L. (1993). Evidentials, Argumentation, and Epistemological Stance. *College English*, 55(7), 745-769.
- Bazerman, C. (1988). *Shaping written knowledge*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Berkenkotter, C. & Huckin, T. (1995). *Genre knowledge in disciplinary communication*. NJ: Lawrence Erlbaum.
- Bloch, J., & Chi, L. (1995). A comparison of the use of citations in Chinese and English academic discourse. D. Belcher & G. Braine (Ed.), *Academic writing in a second language: essays on research and pedagogy* içinde (231-274). Ablex.
- Chafe, W. (1986). Evidentiality in English conversation and academic writing. *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. (W. Chafe & J. Nichols, der.). Norwood & New Jersey: Ablex Publishing Corporation. 261- 272.
- Coffin, C. (2000). *History as discourse: construals of time, cause and appraisal*. (Doktora tezi).
- Corcu-Gül, D. (2010). *Tamtsallığın durum anlambilimsel sunumu: Türkçede tanıt türleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Crismore, A. (1989). *Talking with readers: metadiscourse as rhetorical act*. Peter Lang.
- Dağ-Tarcan, Ö. (2019). *Sosyal Bilimler Alanında Yazılan Türkçe Bilimsel Metinlerde Kullanılan Üstsöylem Belirleyicileri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Davis, L. & McKay, S. (1996). *Structures and strategies: An introduction to academic writing*. South Melbourne: MacMillan Education Australia Pty Ltd.
- De Beaugrande, R. ve Dressler, W. U. (1981). *Introduction to text linguistics*. London: Longman.
- De Haan, F. (2005). Encoding speaker perspective: Evidentials. *Linguistic diversity and language theories*, 72, 379-417.
- Dehkordi, M. E., & Allami, H. (2012). Evidentiality in academic writing. *Theory and Practice in Language Studies*, 2(9), 1895-1904.
- Demir, N. (2012). Türkçede evidensiyel. *Bilig, Yaz*, (62), 97-118.
- Demircan, A. (2007). Tarih üzerine bazı düşünceler. *Milel ve Nihal inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi*, 4(3), 69-89.
- Duralı, Ş. T. (2017). *Felsefe-bilim nedir?*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Faigley, L. (1986). Competing theories of process: a critique and a proposal. *College Composition and Communication*, 48, 527-42.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Geertz, C. (1983). *Local Knowledge: Further essays in interpretive anthropology*. New York: Basic Books.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayrac Yayınevi
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: A comprehensive grammar*. London & New York: Routledge.
- Hardman, M. J. (1986). Datasource marking in the Jaqi languages. In W. Chafe & J. Nichols. (Eds.), *Evidentiality: The linguistic coding of epistemology*, 113-136. Norwood, NJ: Ablex.
- Hyland, K. & Tse, P. (2004) Metadiscourse in academic writing: a reappraisal. *Applied Linguistics*, 25(2), 156–77.
- Hyland, K. (1998a). *Hedging in scientific research articles*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hyland, K. (1999). Academic attribution: citation and the construction of disciplinary knowledg'. *Applied Linguistics*, 20(3), 241-67.
- Hyland, K. (2000). *Disciplinary discourses: social interactions in academic writing*. London: Longman.
- Hyland, K. (2001a). Bringing in the reader: addressee features in academic articles. *Written Communication*, 18(4), 549-74.
- Hyland, K. (2005). *Metadiscourse: exploring interaction in writing*. Continuum.

- Hyland, K. (2010). Metadiscourse: Mapping Interactions in Academic Writing. *Nordic Journal of English Studies*. 9(2), 125-143.
- Johanson, L. (2016). *Türkçede görünüş*. (N. Demir, çev.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Khedri, M., Heng, C. S. & Ebrahimi, S. F. (2013). An exploration of interactive metadiscourse markers in academic research article abstracts in two disciplines. *Discourse Studies*. 15(3), 319-331.
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish*. New York: Routledge.
- Kuhn, T. (1970). *The Structure of scientific revolutions* (2nd ed.). Chicago: University of Chicago Press.
- Le, L. (2004). Active participation within written argumentation: metadiscourse and editorialist's authority. *Journal of Pragmatics*, 36, 687.
- Lewis, G. (1967). *Turkish Grammar*. Oxford: OUP.
- Mithun, M. (1986). Evidential diachrony in Northern Iroquoian. (W. Chafe and J. Nichols, ed.). *Evidentiality: The linguistic coding of epistemology*, 89-112. Norwood, NJ: Ablex.
- Mulkay, M. (1991). Don Quixote's double: a self-exemplifying text. S. Woolgar (Ed.), *Knowledge and Reflexivity: New Frontiers in the Sociology of Knowledge* içinde (81-100). London: Sage.
- Oflaz-Köleci, E. (2022). *Türkçe bilimsel metinlerde tanıtıcılık sunumları ve üstsöylem ilişkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sezer, A. (1990). A new approach to the conjugation of the Turkish verb. *Current Issues in Turkic Linguistics*.
- Sinclair, J. (1981). Planes of discourse. S. Rizvi (Ed.), *The Two-fold Voice: Essays in Honour of Ramesh Mohan* içinde (70-89). Salzburg: Salzburg University Press.
- Swales, J. (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge: CUP.
- Şenöz-Ayata, C. (2014). *Bilimsel metin üretimi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Thompson, G. & Thetela, P. (1995). The sound of one hand clapping: the management of interaction in written discourse, *Text*, 15(1), 103-27.
- Tompkins, G. E. (2009). *Language Arts*. New Jersey: Pearson.
- Uzun, H. (2006). Tarih bilimi ve tarihte nedensellik. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 1-13.
- Uzun, L. (2006). Bilimsel söylem ve özellikleri. *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık 1. Ulusal Kurultay Bildirileri*. (133-140).
- Uzun, N. E. (1998). Türkçede görünüş/kip/zaman üçlüsü. *Dil Dergisi*, 68, 5-22.
- Uzun, N. E. (2004). *Dilbilgisinin Temel Kavramları: Dünya Dillerinden Örnekleriyle*. İstanbul: Pandora.
- Van Dijk & Teun A. (2009). *Society and discourse: how social contexts influence text and talk*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vande Kopple & William, J. (1997). *Refining and Applying views of metadiscourse*. <https://eric.ed.gov/?id=ED411539>.
- Vande Kopple, W. (1985). Some exploratory discourse on metadiscourse. *College Composition and Communication*, 36, 82-93.
- Williams, J. (1981). *Style: Ten lessons in clarity and grace*. Scott Foresman.
- Yang, L. (2014). Evidentiality in english research articles of applied linguistics: from the perspective of metadiscourse. *Journal of Language Teaching and Research*. 5(3), 581-591.
- Yavaş, F. (1980). *On the meaning of tense and aspect markers in Turkish*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Kansas Üniversitesi.
- Zeyrek, D. (1990). *An analysis of the textual pattern of the Turkish folktale*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Zwiers, J. (2008). *Building Academic language: essential practices for content classrooms*. San Francisco: Jossey-Bass.